

Douwes Dekker richtte, gelijk vermeld, in september '12 in Bandoeng de Indische Partij op en deze hield aldaar haar eerste congres in december. Omstreeks diezelfde tijd nu kwam een geheel andere beweging, die wij reeds enkele malen noemden, tot ontwikkeling: de *Sarekat Islam* (het Islamietisch Verbond). Zij werd eind '11 of begin '12 in Soerakarta opgericht maar hield haar eerste congres pas een jaar of ruim een jaar later, nl. in januari '13.¹

Eerste voorzitter van het verbond werd een in Soerakarta wonende *hadji*, *Mas Samanhoedi*, die eigenaar was van een batikwerkplaats. Het kan zijn dat de oprichters reageerden op het optreden van in het vorstendom Soerakarta wonende Indische Chinezen. Onder hen was eind '11–begin '12 grote beroering ontstaan doordat het vermolmde keizerlijk bewind in China ten val was gebracht – China was een republiek geworden en 'al spoedig na dit grote voorval', aldus later in '12 de resident van Soerakarta, 'begonnen de Chinezen hooghartig tegen de inlander op te treden, zij ontzagen zich niet hem te vertellen dat de nieuwe republiek de Hollanders wel spoedig van Java zou verjagen en dat zij hier dan heer en meester zouden zijn.'² Maar ook elders op Midden-Java was, zo schreef de resident van Rembang (zie kaart V op pag. 47), 'de arrogantie van de Chinezen, wien een republiek-kolder in het hoofd was geslagen, méér dan hinderlijk . . . Overal werd verteld dat binnen drie maanden de Chinese vloot voor Java zou liggen.'³

Die nieuwe beduchtheid voor wat men wellicht van de Chinezen te verwachten had, entte zich als het ware op de bestaande afkeer jegens de handelaren onder hen. In de begintijd was de *Sarekat Islam* (aanvankelijk heette zij *Sarekat Dagang Islam*, Verbond van Islamietische Handelaren) dan ook eerder anti-Chinees dan anti-gouvernementeel. Zij riep op tot het stichten van eigen handelondernemingen en coöperaties, wilde de scholing van de inheemsen bevorderen en de Islam verbreiden, d.w.z. de Islam in zijn orthodoxe vorm die verschilde zowel van de vrije opvattingen die men er op Midden- en Oost-Java op nahield als van de moderne vorm, die van november '12 af in Djokjakarta werd verkondigd door de *Mohammadjah*. Dat de actie in het teken van de Islam werd

¹ Wat wij over de *Sarekat Islam* in de eerste jaren van haar bestaan schrijven, is hoofdzakelijk gebaseerd op het uit 1982 daterend proefschrift van A. P. E. Korver: *Sarekat Islam 1912–1916. Opkomst, bloei en structuur van Indonesië's eerste massabeweging*. ² Brief, 11 nov. 1912, van de resident van Soerakarta aan de gouverneur-generaal in van der Wal: *Opkomst*, p. 97. ³ Brief, z.d., van de resident van Rembang a.v. in a.v., p. 333.